

greppa näringen

Hur odlar vi och vad behöver ändras?

Pernilla Kvarmo,
Jordbruksverket

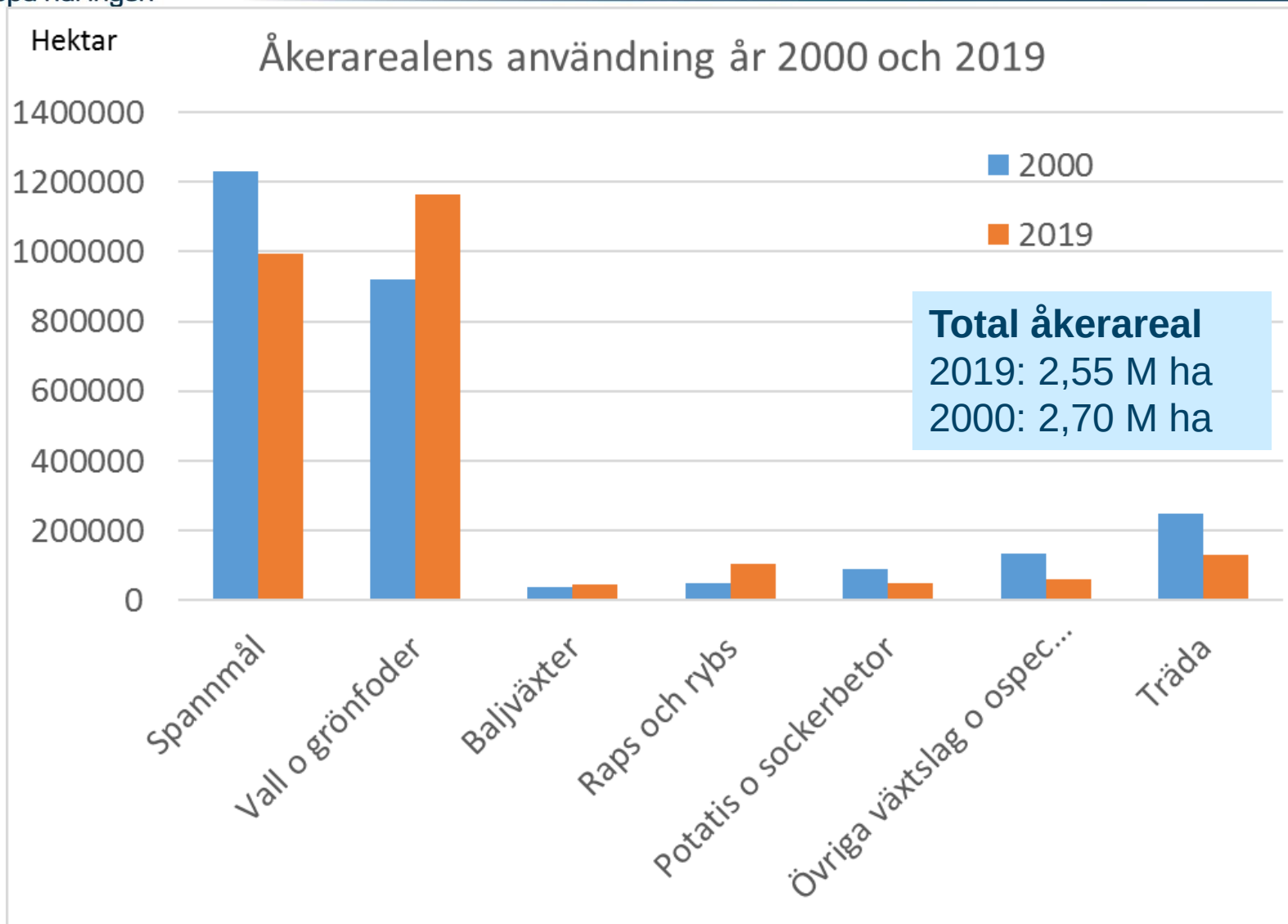

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

greppa näringen

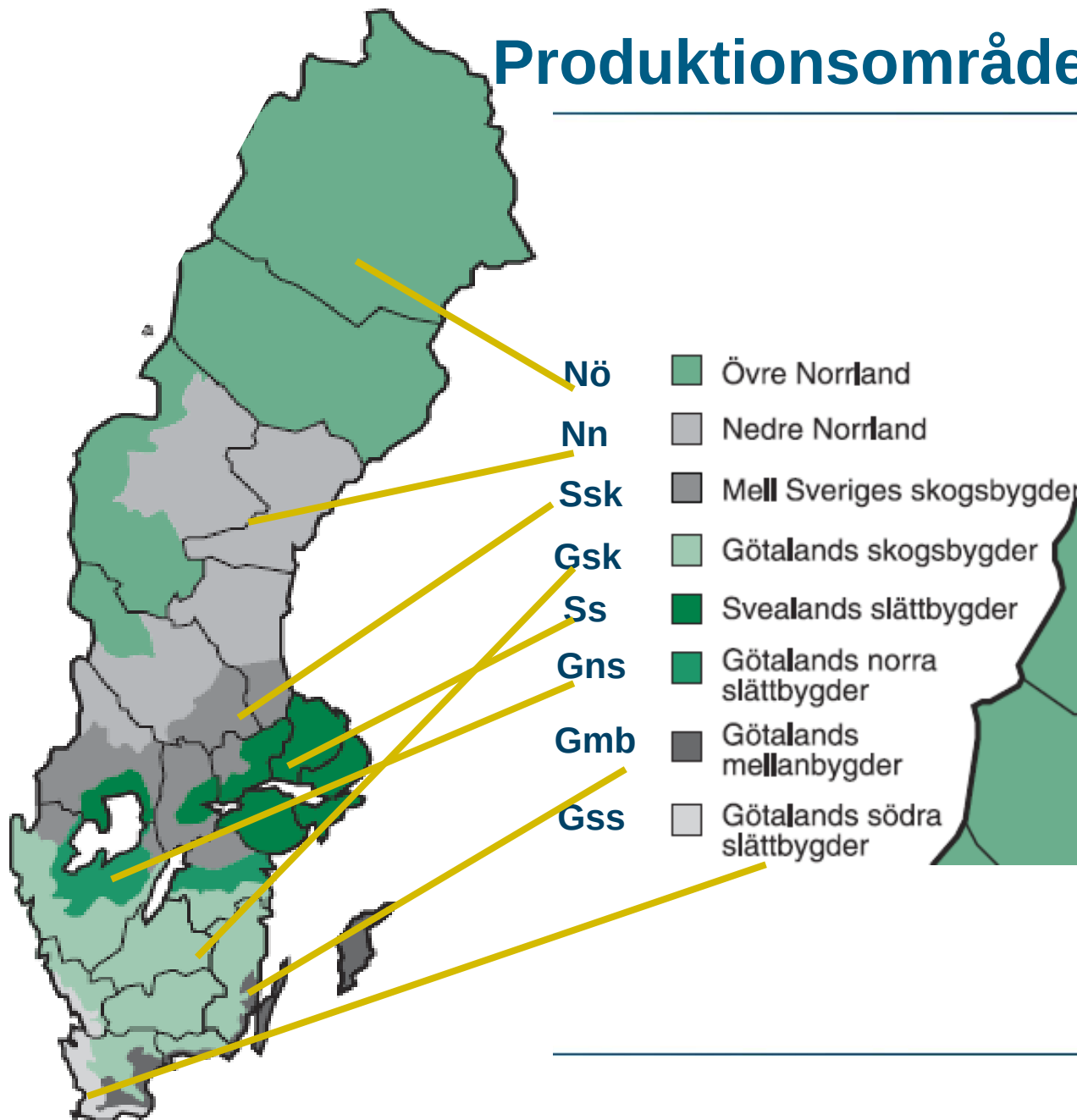
Åkerarealens användning 2000 och 2019

Europeiska jordbruksfonden för
landutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Källa: Jordbruksmarkens användning 2019, JO 10 SM 1902

Produktionsområden

Vad odlar vi var?

Område (ha)
Största gröda
Näst största
Största
avbrottsgröda
Total åkerareal

Nn
Slåttervall
Vårkorn

Raps/rybs
145 980

Nö
Slåttervall
Vårkorn

Raps/rybs
105 910

Ssk
Slåttervall
Vårkorn

Raps/rybs
183 480

Ss
Slåttervall
Höstvete

Raps/rybs
590 140

Gsk
Slåttervall
Vårkorn

Raps/rybs
452 030

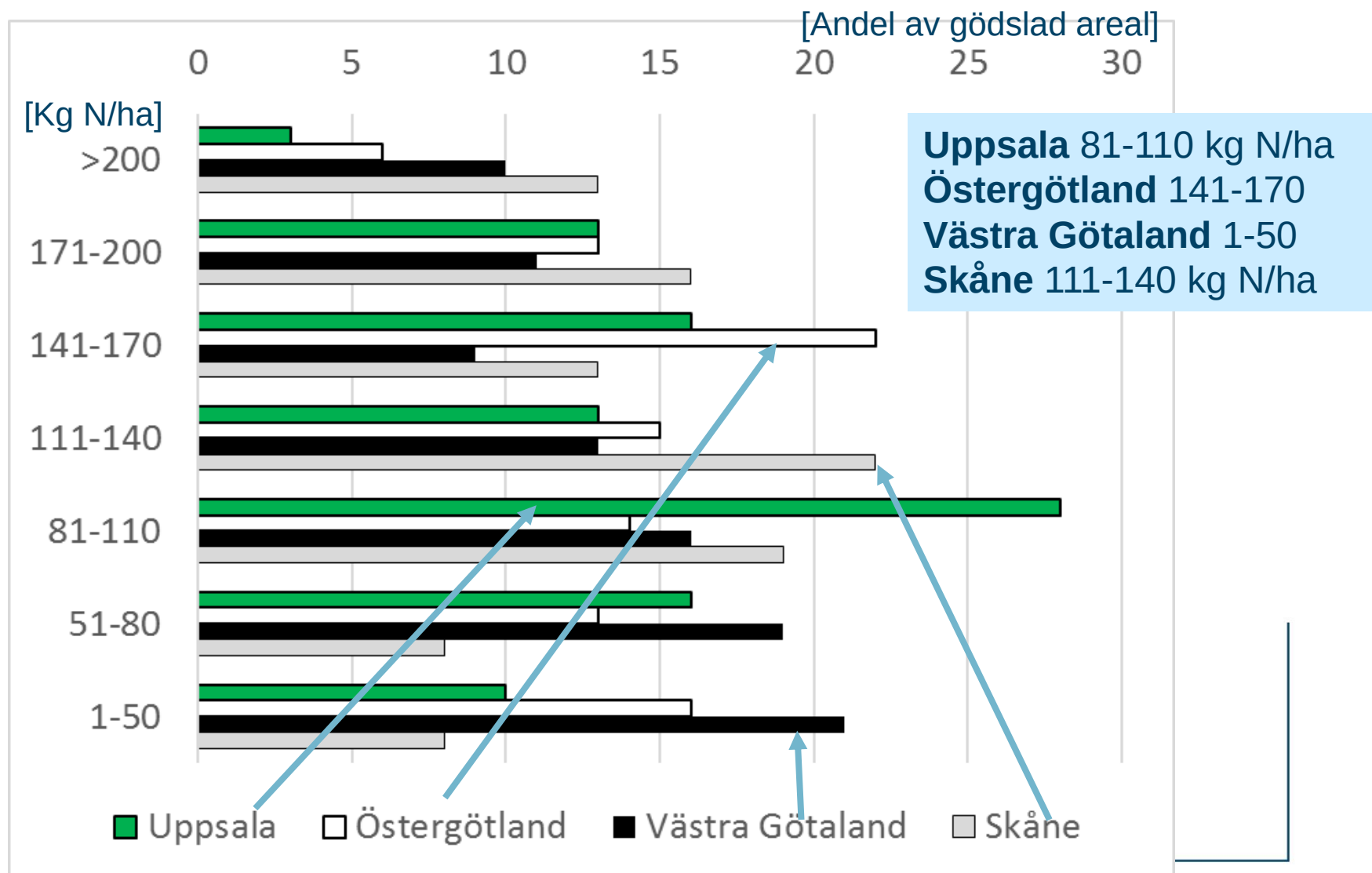
Gns
Höstvete
Slåttervall

Raps/rybs
438 930

Gss
Höstvete
Vårkorn

Raps/rybs
322 460

Gmb
Slåttervall
Höstvete

Raps/rybs
312 590

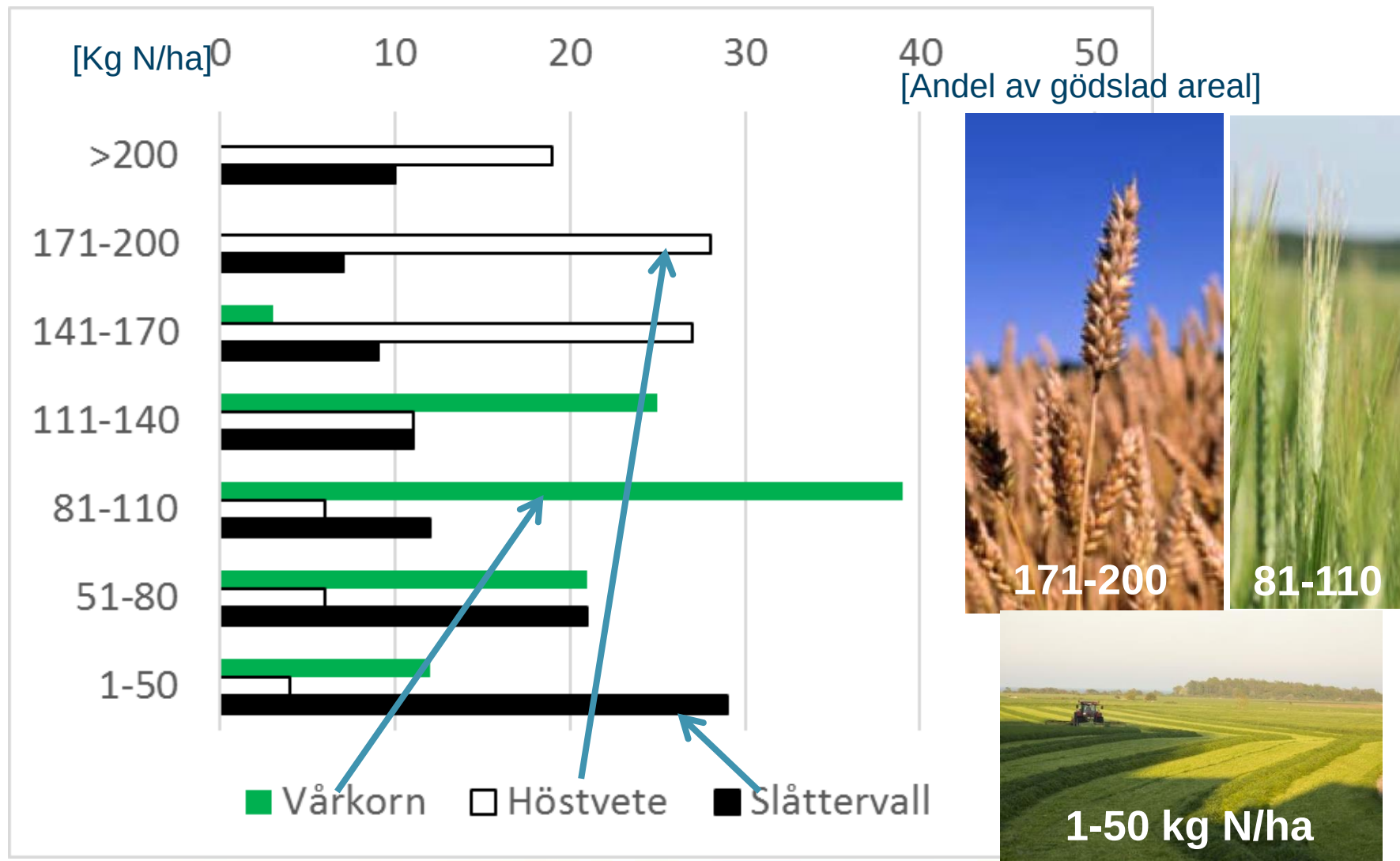
Källa: Jordbruksmarkens användning 2019, JO 10 SM 1902

Gödsling alla grödor – kväve i stall- och mineralgödsel

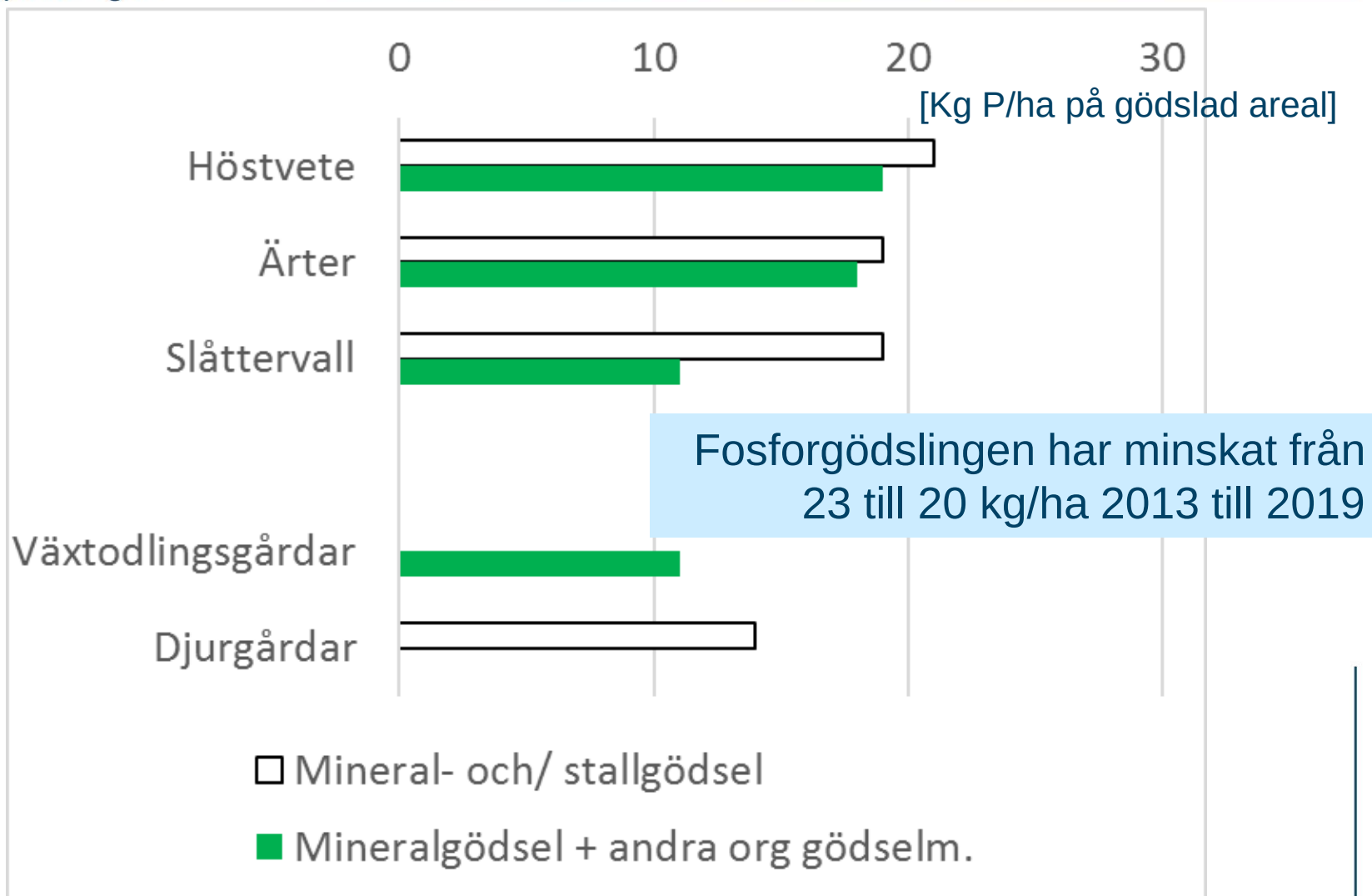
Källa: Gödselmedel i jordbruket, Statistiska meddelanden MI30SM2002, SCB

Kvävegödsling - de tre vanligaste grödorna

Källa: Gödselmedel i jordbruket, Statistiska meddelanden MI30SM2002, SCB

Fosforgödsling för några grödor

Källa: Gödselmedel i jordbruket, Statistiska meddelanden MI30SM2002, SCB

Fosforgödsla efter markkartan

Växtföljd

P-AL-värde

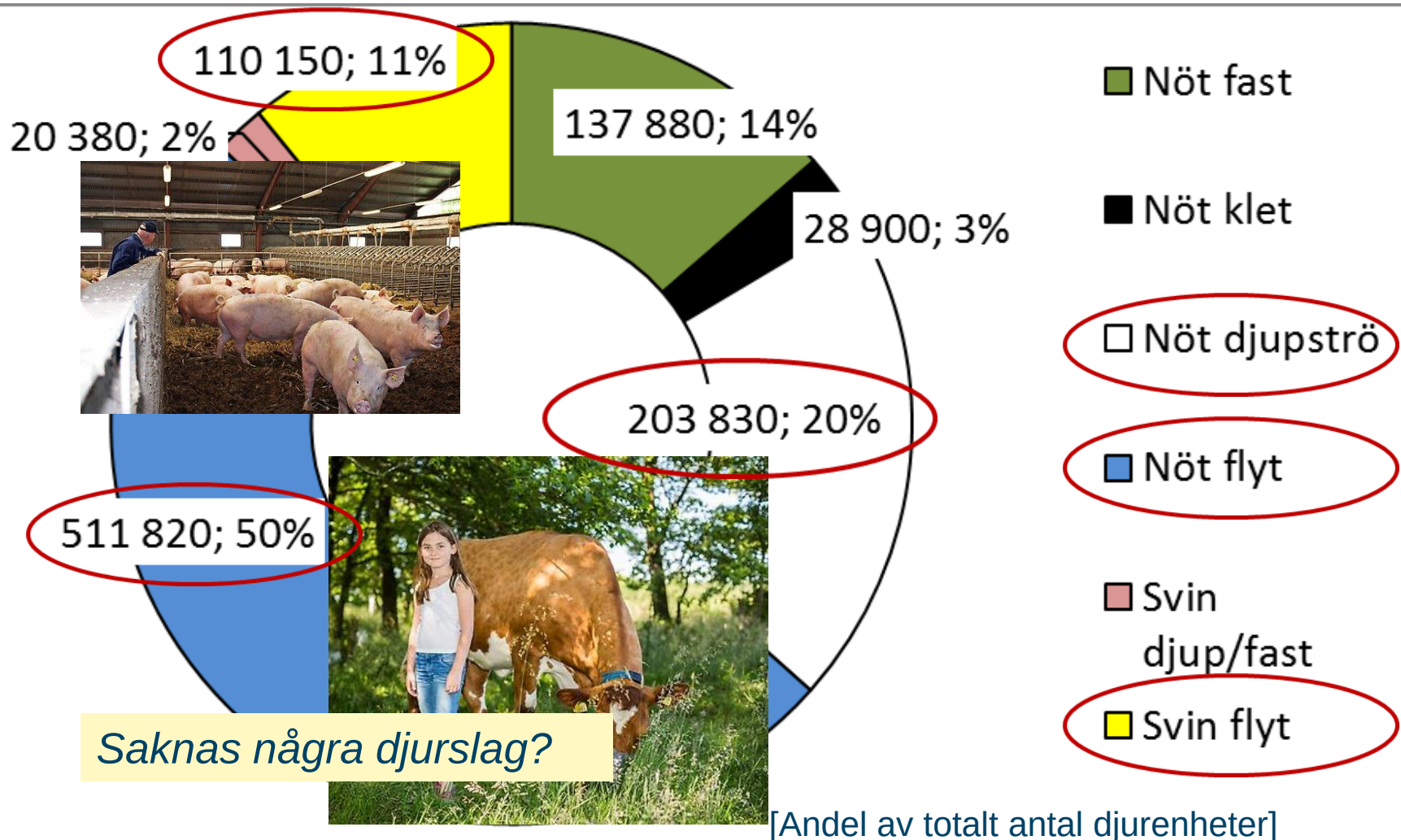
	I	II	III	IV	V
› Spannmål, oljeväxter	20	10	0	-5	-25
› Sockerbetor (var 4:e år)	23	13	2	-3	-20
› Potatis (var 4:e år)	20	12	5	0	-10
› Vall (3 år av 6)	22	12	2	-5	-20

I matrisen visas rimlig fosforbalans för medel avkastningsnivå för olika grödor. I låga markklasser tillför mer än behovet, i höga markklasser tillför mindre än behovet.

Fosforbalansen = tillförsel av fosfor – bortförsel av fosfor

Vilket gödselslag är vanligast i Sverige?

Gödseltyp utifrån djurslag

[Andel av totalt antal djurenheter för respektive djurslag]

Vanligaste gödseltypen?

- Flyt - mjölkkor, grisar
- Flyt/djupströ - övriga nötkreatur
- Djupströ - hästar

- Fastgödsel
- Kletgödsel
- Flytgödsel
- Djupströ
- Annat

Djurslag	Antal djurenheter	Fastgödsel (%)	Kletgödsel (%)	Flytgödsel (%)	Djupströ (%)	Annat (%)
Mjölkkor	331000	8	2	88	1	0
Övriga nötkreatur	557000	20	4	39	35	1
Suggor	47000	13	0	13	13	0
Slaktsvin	84000	2	0	95	1	1
Hästar	355000	0	0	0	98	0

medel i jordbruks

med

0 SM 1702, SCB

› **NÖT – mjölk och kött**

- › ca 90% kan lagra gödseln minst 8 månader

LAGSTIFTNING har styrt

› **GRIS – slaktsvin och suggor**

- › 98% kan lagra gödseln minst 8 månader, och 88% mer än 10 mån

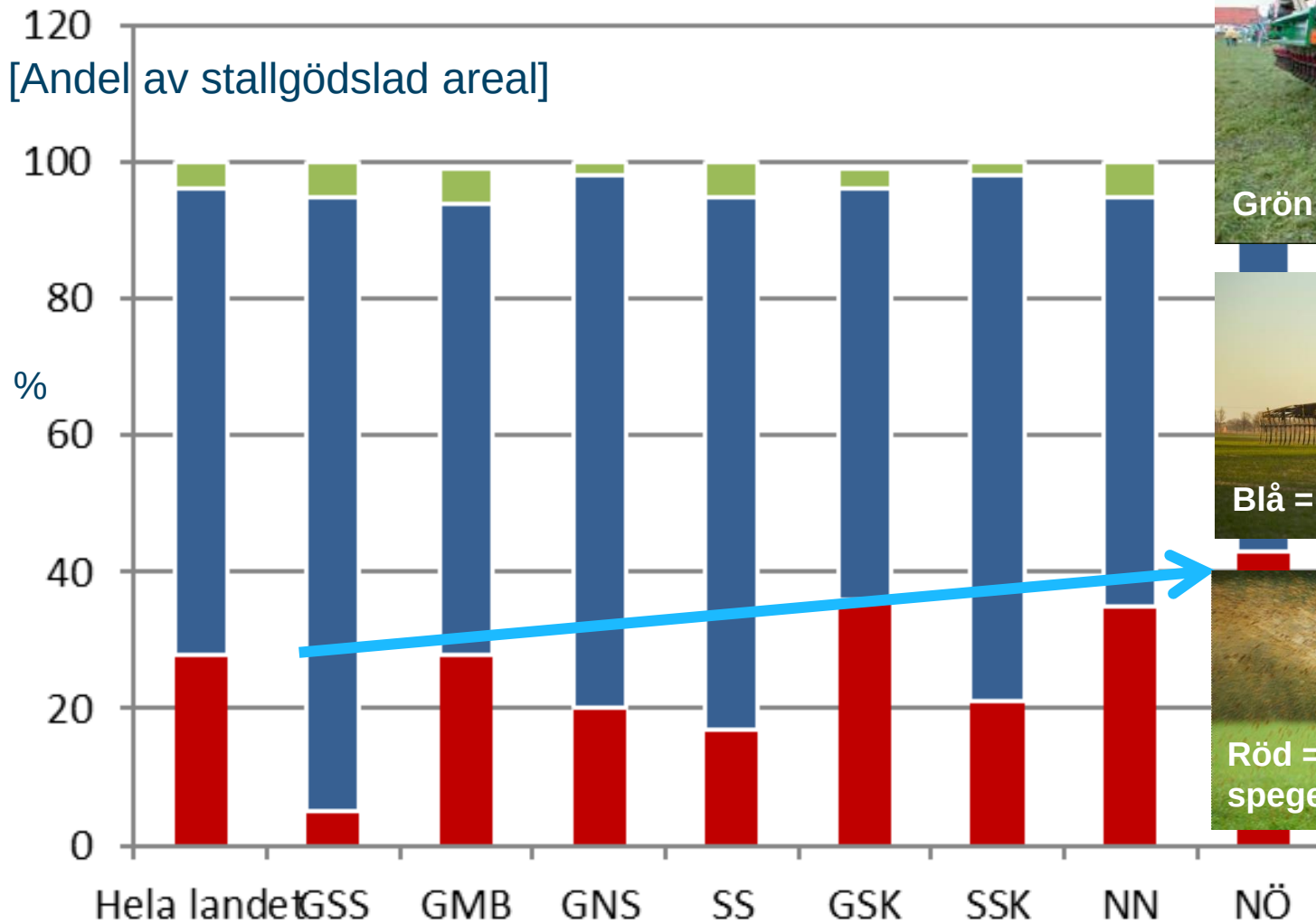

Foto: Mårten Svensson

greppa näringen

Spridningsteknik för flytgödsel

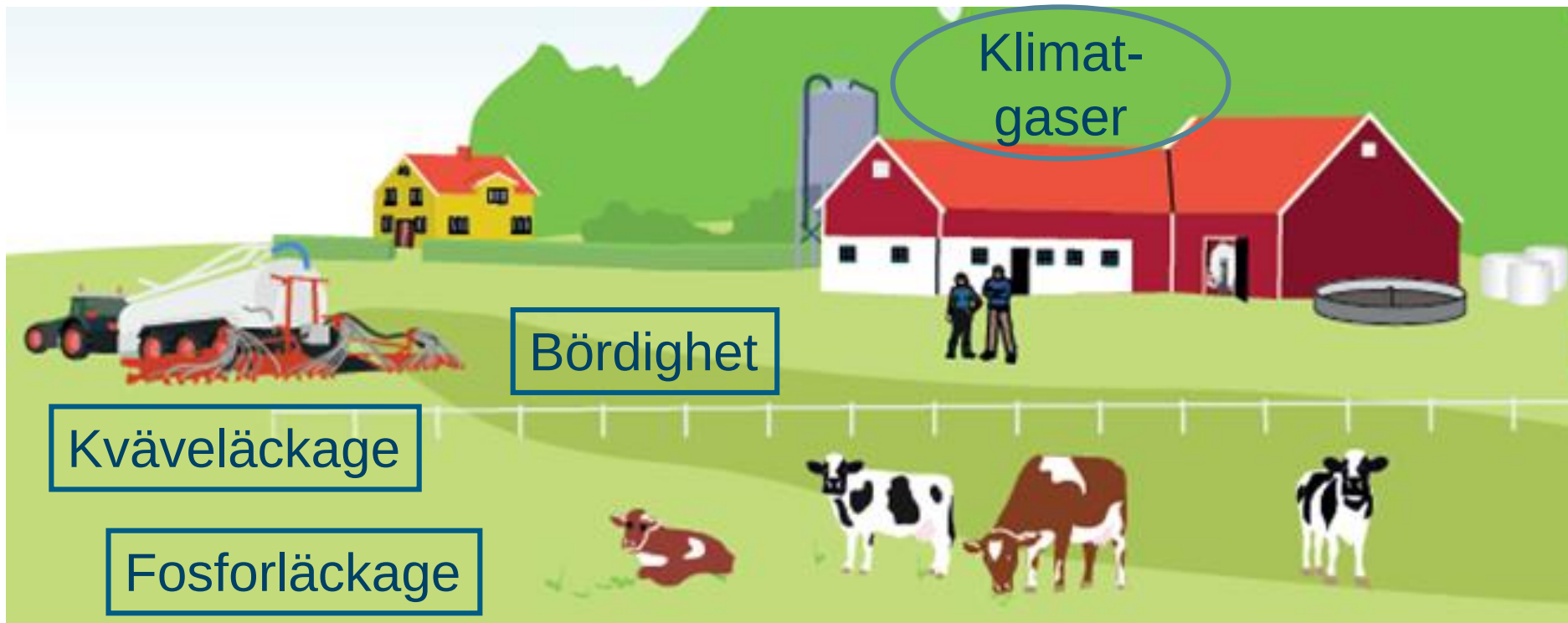

Källa: Gödselmedel i jordbruket, Statistiska meddelande, SCB, nr MI 30 SM 1702

Vilka problem har vi i odlingen?

Alltid varit rätt att producera så mycket som möjligt
med så små insatser som möjligt
Överskott ger ofta problem

Vad kan vi göra? Kväve och fosfor

- › Mineralgödsel
  - › Anpassa givan till: förväntad skörd, förfrukt, stallgödsel, mulljord, erfarenhet
  - › Anpassa efter årsmån genom att titta och mäta
- › Ändra växtföljd, t.ex. odla grödor med bättre kväve-utnyttjande

Ogödslad ruta för kväve i höstvet, följ upptaget i Säsongsnytt

- ☙ Stallgödsel
  - Spridningstidpunkt, vår bättre än höst
  - Spridningsteknik, snabb nedbrukning, myllning
  - Anpassa till markkartan, fördelning till grannar/andra
  - Utfodring
- ☙ Reducerad bearbetning, minskad höstmineralisering
- ☙ Fånggröda, skyddszoner, struktorkalka, kalkfilterdiken för att minska borttransport
- ☙ Våtmarker, fosfordamm samlar upp näringen

› Flera

- › Kvävegödslingar efter grödans behov
- › Markkarterar regelbundet
- › Potential att anpassa fosforgödslingen oftare utifrån markkarta, gröda och skördenivå

Ny teknik!

Använd

- **Rekommendationer för gödsling och kalkning**
- **CropSAT** - gödsla efter satellitbilder
- **Nollrutor** – få ett mått på markens mineralisering, följ i Säsongsnytt
- **Stallgödselkalkylen** - beräkna effekt av stallgödsel vid olika spridnings-tidpunkter och teknik

- › Snabb teknikutveckling
- › Andra som IBM, Apple börjar få upp ögonen för lantbrukets möjligheter
- › Vem äger data?

Vad kan vi göra?

Kväve och fosfor

- › Mineralgödsel
  - › Anpassa givan till: förfrukt, skörd, stallgödsel, erfarenhet
  - › Anpassa efter årsmån under säsong, titta, mäta

- ☙ Ändra växtföljd, t.ex. odla grödor med bättre kväveutnyttjande ↔ marknad?
- ☙ Stallgödsel
  - Spridningstidpunkt, vår bättre än höst
  - Spridningsteknik, snabb nedbrukning, myllare
  - Anpassa till markkartan, fördelning till grannar
  - Utfodring
- ☙ Reducerad bearbetning, minskad höstmineralisering
- ☙ Fånggröda, skyddszoner, strukturkalka, kalkfilterdiken för att minska borttransport
- ☙ Våtmarker, fosfordamm samlar upp näringen

Vad kan vi göra? Kväve och fosfor

- › Mineralgödsel
  - › Anpassa givan till:
förfrukt, skörd,
stallgödsel, erfarenhet
  - › Anpassa efter årsmån
under säsong, titta, mäta
- › Ändra växtföljd, t.ex. odla
grödor med bättre kväve-
utnyttjande

Stallgödsel

- Spridningstidpunkt, vår
bättre än höst
- Spridningsteknik, snabb
nedbrukning, myllare,
tillsätta syra till flytgödsel
- Anpassa till markkartan -
sälja gödsel

- Utfodring

Reducerad bearbetning,
minskad mineralisering höst

Fånggröda, våtmarker,
skyddszoner för att minska
borttransport

Kalka med strukturkalk

Anlägga kalkfilterdike

› Flera

- › Sprider mindre flytgödsel på hösten till höstsäd
- › Tar hänsyn till direkt stallgödseleffekt
- › Tar hänsyn till långsiktig kväveeffekt
- › Myllar gödseln snabbare
- › Tar mera hänsyn till vädret vid stallgödselspridningen

Foto: Mårten Svensson

Vad kan vi göra? Kväve och fosfor

› Mineralgödsel

- › Anpassa givan till: förfrukt, skörd, stallgödsel, erfarenhet
- › Anpassa efter årsmån under säsong, titta, mäta
- › Ändra växtföljd, t.ex. odla grödor med bättre kväve-utnyttjande

Foto: Janne Andersson

☙ Stallgödsel

- Spridningstidpunkt, vår bättre än höst
- Spridningsteknik, snabb nedbrukning, myllare
- Anpassa till markkartan, fördelning till grannar
- Utfodring

☙ Reducerad bearbetning, minskad mineralisering höst

- ☙ Fånggröda, skyddszoner, strukturkalka, kalkfilterdiken för att minska borttransport
- ☙ Våtmarker, fosfordamm samlar upp näringen

Åtgärder kväve- och fosforutlakning

› Flera

- › bearbetar på våren istället för på hösten
- › bearbetar sen höst istället för tidig höst
- › bryter vallen senare

Foto: Mårten Svensson

Vad kan vi göra? Kväve och fosfor

- › Mineralgödsel
  - › Anpassa givan till: förfrukt, skörd, stallgödsel, erfarenhet
  - › Anpassa efter årsmån under säsong, titta, mäta
- › Ändra växtföljd, t.ex. odla grödor med bättre kväve-utnyttjande

Stallgödsel

- Spridningstidpunkt, vår bättre än höst
- Spridningsteknik, snabb nedbrukning, myllare
- Anpassa till markkartan, fördelning till grannar
- Utfodring

Reducerad bearbetning, minskad höstmineralisering

Fånggröda, skyddszoner, strukturkalka, kalkfilterdiken för att minska borttransport

Våtmarker, fosfordamm samlar upp näringen

Åtgärder kväve- och fosfor

- › Flera har anlagt
  - › Skyddszoner
  - › Liten areal anpassade skyddszoner
  - › våtmarker
- › **Minskad areal fånggrödor**

Källa: Jordbruksstatistisk sammanställning 2018, kapitel 9 Stödåtgärder

Vad kan vi göra? Kväve och fosfor

- › Mineralgödsel
  - › Anpassa givan till: förfrukt, skörd, stallgödsel, erfarenhet
  - › Anpassa efter årsmån under säsong, titta, mäta
- › Ändra växtföljd, t.ex. odla grödor med bättre kväve-utnyttjande

- ☙ Stallgödsel
  - Spridningstidpunkt, vår bättre än höst
  - Spridningsteknik, snabb nedbrukning, myllare
  - Anpassa till markkartan, fördelning till grannar
  - Utfodring
- ☙ Reducerad bearbetning, minskad höstmineralisering
- ☙ Fånggröda, skyddszoner, strukturkalka, kalkfilterdiken för att minska borttransport
- ☙ Våtmarker, fosfordamm samlar upp näringen

NYHET FRÅN GREPPA NÄRINGEN

Kalkfilterdiket supereffektivt

Den aktuella bäcken började provtas redan 1988 men i den här studien utvärderades perioden 2007 till 2018. Under den perioden minskade halten av totalfosfor i utloppet med 15 procent och det var 28 procent mindre jordpartiklar i vattnet. Dessvärre ökade halten av nitratkväve med 13 procent.

Foto: Mårten Svensson

Tre fosforåtgärder utvärderades vid samma bäck

05 november 2019

**Mycket görs men det går att göra mycket mer!
Och rådgivning ger effekt**

